

BREVE FRA
M. S. W. SPONNECK TIL P. G. BANG
I AARENE 1832-47

VED

A. DRACHMANN BENTZON

Af de nedenfor meddelte Breve er de 9 første fra Grev MARCUS SABINUS WILHELM SPONNECK, der fra 1828-52 var Stiftamtmand over Ribe Stift, til den senere Konseilspræsident og Justitiarius i Højesteret, Gehejmekonferensraad, Dr. jur. PETER GEORG BANG. De 2 sidste Breve er fra Bang henholdsvis til Sponneck og til hans Søn, den senere Finansminister, Gehejmekonferensraad, Grev WILHELM CARL EPPINGEN SPONNECK (1815-88).

Sponneck og Bang, der efter Brevene at dømme har staaet i et ret nært Venskabsforhold til hinanden, var besvogrede, idet Bangs Hustru MARIE CAROLINE FRIBERT (1803-75) var Søsterdatter af Sponnecks Hustru SUSANNE CHRISTINE TROJEL (1791-1880).

Brevene til Bang er kommet i min Besiddelse gennem P. G. Bangs yngste Datter, Frk. WILHELMINE BANG, der var min Farmors Søster. Brevene fra Bang er stillet til min Raadighed af Oberst, Grev WILH. SPONNECK. — De er tilstræbt gengivne fuldstændig bogstavret, inklusive Tegnsætning og Brugen af store og smaa Bogstaver.

1.

Du modtage kærester Bang min venlige Tak for dit Regnskab og alt med dette forbundne Bryderie, og i det jeg vedføier den forlangte Qvittering beder jeg dig ikke at trættes med at viise mig disse Tienester som jeg vilde ønske det stod i min Magt at viise dig igjen. —

Jeg sendte dig med forrige Post 55^{rbd} sedler, da jeg af dit Regnskab saac, at jeg blev i din Gield, hvilket jeg rigtig nok formodede men mine Finantser have i lang Tid været mindre hældige end qua Byefoged i Ringkiøbing¹, som betalte sig bedre. —

¹ S. beklædte dette Embede fra 1814-26, da han blev Amtmand over Skanderborg Amt.

At komme til Kiøbenhavn for Onck Fredriks¹ Skyld, vilde sandsynlig ikke hielpe ham noget og forvolde mig Udgifter, Bulou² har jeg et Par Gange her i Jylland og i Hadersleb talt med om Fredrik, og modtaget hans Løfte om at ville tage sig af Fredrik, men derpaa er jo ikke at stole, skulde han ikke være ansadt til Sommeren, vil jeg umiddelbar attackere Kongen under hans Ophold i Ribe Amt, hvor han mundlig har to Gange sagt mig, at han kom i dette Aar for at beseø Øerne Fanøe Mannøe og Romøe. –

Jeg har imidlertid et tæmelig sikkert Haab at faa Fr: ind i Veicorpset hvor der er Udsigt til at han om $\frac{1}{2}$ Aar i det høieste ved Fistaines³ Afgang fra Corpset kan blive Capitain. – Oberst v. Kocken⁴ Chefen for Corpset og Oberstlieutenant Rosenberg⁵ staar jeg paa en meget venskabelig Fod med og disse interessere sig for hans Ansættelse, der, da Corpset har stor Mangel paa practiske officerer sandsynlig vil lykkes naar Bülow eller Kongen ei er derimod, Fredriks Ansøgning om denne Post er indgivet og Forestilling skeer fra Corpset i disse Dage saavel herom som angaaende Avancementet i Anledning af Major v. Stokfleths⁶ Død.

Opnaar Fredrik dette⁷ finder jeg at han dermed er langt bedre tient end at faa et lille Toldembede paa en 4 høist 500 rbd Sølv, og desuden bliver jo denne Bane ham ligefuld aaben, og hans Ansøgning som Capitain i Veicorpset har mere Eftertryk, end som characteriseret Premierlieutenant ved et Regiment. – Dette Arrangement skulde imidlertid forblive en Hemelighed saalænge indtil hans Skiebne er afgjort. – Havde Fredrik kundet føre Pennen var han af Obersten bleven ansadt som Corps Adjutant, men dette lod sig ikke gjøre skjøndt Rosenberg vilde have det saaledes arrangeret. –

Jeg har havt meget at bestille i denne Tid med en Beskrivelse over Amtet og dets Kiøbstæder som Prinds Christian i Sommer ønskede at faa og hvortil han leverede et Schema, denne Protokol afgik til ham med sidste Post, og naar han faar dette samlet for alle Amter har han en paalidelig og tæmelig fuldstændig Statistik over hele Jylland.

¹ Vel S.s Svoger, daværende kar. Premierløjtnant ved holstenske Lansenerreg., sen. kar. Ritmester og Toldinspektør i Ribe Fred. Ludv. Trojel (1793–1872).

² Fred. VI.s Generaladjutant, General Frants Christopher v. Bülow (1769–1844).

³ Major Jean François George Abraham v. F. (1781–1841).

⁴ Casper v. Kochen (1775–1832).

⁵ Oberst Gottfried R. (1784–1849).

⁶ Joachim Godske S. (1783–12/6 1831).

⁷ Han fik sikkert ikke Pladsen. Vejkorpset sammenlagdes 1833 med Ing.korpset.

Gierne vilde jeg modtage Conrad¹ hos mig, men i en Kiøbstad og hos mig hvor der dog jevnlig kommer Fremmede vilde det ikke være hensigtsmessig at anbringe ham; derimod vil jeg naar han ei længere kan være hos Luce anmode Jacob² at modtage ham da jeg finder at han med Betalingen godt kan være tient og saaledes faa nogle rede Penge til mine Renter. –

Mange Hilsner for Alle fra Sanne³ og din forbundne

Sponnec.

Ribe 18 Februar 1832.

2.

Ribe 7 Janu: 1835.

Med megen Interesse læste jeg de vigtige Oplysninger som dit kiærkomne Brev indeholdt, og uagtet de ere grundede paa facta, har jeg alligevel, efter dit Ønske strax tilintetgjort Brevet. –

Ganske deler jeg din Mening, at vore Provindsial-Stænder⁴ kun ved et sindig men frimodig fast Forhold vil kunde fyldestgiøre Nationens Forventning, og hos Regieringen stadfæste den Tillid og opvække den Agtelse som er nødvendig for at forskafe deres Forestillinger om gavnlige Reformer Indgang. –

Desværre bidrage vore periodiske Skrifter ikke hertil, da disses Tendents snarere synes at være, at opvække Mistanke hos Regieringen og at opmuntre, eller ligesom at foreskrive de deputerede den Retning de bør følge, dersom de ellers ville vente ved Bladenes Hielp at erhverve sig Folkegunst, for hvilken sidste de i større eller mindre Grad fræmsætte Angreb paa Souverenitets-Principet, som en Betingelse. –

Skiondt jeg som Statstiener er bunden til dette Princip, maa jeg dog som Børger ønske deri en Modification, naar denne blot kunde udgaa fra Kongen Selv grundet paa Overbeviisning om Gavnligheden; men hver dansk maa vist nok ønske, at Forandringen kun paa en saadan Maade skeer; Maaske er min Forhaabning om at Stænderne successiv ville i Tidens Løb bevirke en saadan Forandring overspændt, men Sandhed synes det dog at være, at jo mere Stændernes Forhold fremkalder Regieringens Tillid, jo mere maa vi ogsaa tidlig eller sildig

¹ Formodentlig Bangs Svoger, Student Joh. Conrad Fribert (1807-33).

² Vel S.s Svoger Jacob Thomas Trojel, til Vaar (1782-1839).

³ S.s Hustru Susanne Christine Trojel (1791-1880).

⁴ S. var kongevalgt Medlem af Viborg Stænderforsamling 1834-38. B. var Medlem af Roskilde Stænderforsamling 1834-45.

komme til dette Maal, ihvor indskrænket Stændernes Virken end ved Loven maatte blive. –

Umuligt kan andet, end en klar Indsigt i Landets pecuniare Forfatning blive en af Gienstandene for Stændernes Betragtning, og dette i Grunden den allervigtigste; Og naar et Folk en gang er overgaaet en National-Bankerot, kan Frygten for anden Gang under anden Form at giennemgaa det samme Onde, vel ei heller miskiendes hos dets Representanter, af Regieringen. –

Vorde de jyske Provindsial-Stænder de første som indkaldes, haaber jeg ogsaa at der herfra vil indkomme den første Forestilling om Offentlighed af Stats-Indtægter og Udgifter, grundet paa Landets Tarv og Umuligheden for Stænderne, at ytre nogen Mening i enhver Sag som staar i Forbindelse eller vedrører Finantserne, saalænge Landets Resourcer og hele oekonomiske Bestyrelse, hemeligholdes¹.

Vistnok vil der fra denne Provinds's Stænder indkomme en Mængde underordnede Forestillinger og mange af dem vel end ei noksom drøftede, som en Følge af Provindsens commercielle Forbindelse med Hertugdømmerne og Mangel paa saa duelige Mænd som de hvoraf de andre Provindsers Stænder bestaa, men deels formoder jeg, at der fra Regierings-Collegierne udgaa saa mange Forslag til Overveelse, at disse vil medtage en stor Deel af Tiden, deels ville de Fleste vel snart komme til den Overbeviisning, at et meget strængt Udvalg af Gienstandene bliver nødvendig, dersom ellers hver Sag for sig skal værdiges tilbørlig Opmærksomhed. –

Saavidt jeg kiender til de jyske Forhold vil, foruden Finantserne som interessere endogsaa hver Bonde, Spørgsmaal formodentlig opstaa om:

- /: Tilendebringelse af den nye, i 30 Aar under Arbeidning værende Matrikul².
- /: Afskaffelse af al Consumption i Stæderne, lige Ud og Indførsels Told med Hertugdømmene, hvorved det hele Grændseopsyn bortfaldt³.
- /: Ophævelse af den de Altonaiske Fabrikker forundte Toldfrie Indførsel af Huder Uld og Skind.

¹ Budget og Statsregnskab offentliggjordes fra 1841, jfr. Reskr. 11. April 1841.

² Ved Fdn. af 1/10 1802 blev Indførelse af en ny Matrikel – til Afløsning af den gamle fra 1687 – befalet; men Arbejdet skred saa langsomt frem, at den nye Matrikel først traadte i Kraft 1/1 1844, jfr. Fdn. 24/6 1840.

³ Se Winding i Festskr. til Arup p. 266 ff.; jfr. Lov 7/2 1851.

/: Indskrænkning i Bøndergaardes Udstykning¹.

/: Provindsial-Arbeidshuuse, hvortil saadanne Fattige kunne forsendes som ikke ville arbeide, uagtet de dertil ere skikkede². –

Nedsættelse af de paa Landeiendome hvilende Skatter, troer jeg neppe bringes paa Bane, da man i Almindelighed ikke høre nogen Klag[er] over at disse ere for høie. – Det kunde unegtelig have sin store Fordeel, naar man før Sammenkomsten nogenlunde havde delibereret om de Gienstande der fornemmelig skulde bringes paa Bane i Stænderne, da Enhver saaledes forinden kunde berigtige sine Forestillinger og komme til et fast Resultat med sig selv, men personlige Sammenkomster af de Deputerede ere i denne store Provinds vanskelige end i Sieland, og til skriftlig at conferere med hinanden, dertil kiendes vi for lidet giensidigen. –

Skal den første Indkaldelse til Møder udgaa for Jylland, haaber jeg at Du min kiære høiagtede Ven, ikke vil have noget imod, at jeg benytter vores Slægt- og Venskab til en Forbindelsesvei mellem begge Provindsial-Stænder, ved at meddele dig, hvad her forefalder og derom at beede dig siige din paa Videnskabelighed og bedre Indsigt grundede Mening. –

Jeg lever her med vores Biskop³ i et meget behagelig Embeds og Familie-Forhold ogsaa tror jeg han paa sin Side er fornøiet med mig og mine, men til dette Huus og min Broder⁴, er vores egentlige Omgang indskrenket, uagtet vi jo ofte maa tage Deel i Selskaber, hvor man gierne kieder sig, og gjøre lignende for Andre. – I Slutningen af denne Uge har jeg lovet Madam Juulsgaard⁵ at komme til Ringkiøbing for at ordne hendes Pengesager noget, da Manden⁶ alt i længere Tid har svævet mellem Liv og Død. –

Stine Trøvels⁷ Tanker ere ofte i Kiøbenhavn og dine Glutter, hvoriblandt Christian⁸ især, ere Gienstand for hendes Længsel. – Min Sanne og jeg ønske dig og din Marie et glædeligt Nytaar og at

¹ Jfr. f. Eks. Pl. 21/4 1847.

² Jfr. bl. a. L. 3/3 1860 § 1 og Indenrigsmin. Cirk. 19. s. M.

³ Tage Christian Müller (1780–1849).

⁴ Kammerherre, Toldkasserer, Grev Vincenz Steensen Sponneck (1800–64).

⁵ Karen J., f. Brockdorff.

⁶ Strandingskommissær, Købmand Jens Chr. Juulsgaard.

⁷ Christine Louise Eleonore Magdalene T. (1814–96). Datter af S.s Svoger Jac. Th. T. til Vaar. Hun blev gift med den fl. Steder i det flg. nævnte Jac. Thorup.

⁸ Assistent paa Højesterets Justitskontor, exam. jur. Lorentz Christian Benzon Bang (1831–1906).

al Hæld og Velsignelse maa følge Eder, samt Sundhed følge dig i din utrettelige Virksomhed for alt Godt. –

Naar du seer min Wilhelm beder jeg ham sagt, at vi leve vel. –

Paa Grund af Stines Forvisning om at du var i Roskilde og fordi du vel helst spiste Østers i Selskab med din Fader¹, sendte jeg dem dertil. –

Din hengivne Ven

Sponnec.

3.

Gud være lovet at Maria har giennemgoet den Fare hvori hun svævede, og hvorom vi vare uvidende indtil Budskabet kom at Faren var forbi, men at det er gaaet saa godt skylder hun vist meget Søster Sophies² Kierlighed og Pleie, da der neppe gives nogen mere deeltagende og opoffrende Sygepleierske end Sophia har været for hendes Fader.

Jeg takker dig min Ven dobbelt fordi du midt i al din Bekymring og Uro for din elskede Kone har skienket Thorups³ Anliggende Opmerksomhed og fordi du har sagt et anbefalende Ord for ham til Stemann⁴, hvilket jeg i Sandhed allene tilskriver at han hos denne rigorreuse Mand fik en høflig Modtagelse, og ingen decidert Afslag. –

Jeg vil naturligvis benytte de Vink du giver mig med Hensyn til Lange⁵, og forresten vil Sagens væsentlige Punct komme an paa Kongen, hvor vidt han for min Skyld maatte ville gaa uden for Reglen; thi uagtet Embedet kun giver 870^{rbd} aarlig vil Antallet af Supplicerende alligevel blive stort – i den Formening at Indtægten er meget større end den af Amtmanden angivne Indkomst. –

Mine Børn⁶ have nu gjort mig til Bedstefader og gud være takket at det gik godt med Antoinette da første Gang jo altid er mere usik-

¹ Domprovst i Roskilde Jacob Hansen Bang (1770–1841).

² B.s. ugifte Søster Ida Marie Sophie Bang (1804–98), der i mange Aar boede i hans Hus.

³ Justitsraad, Herredsfoged Jac. T. (1811–76).

⁴ Præsidenten for danske Kancelli, Gehejmestatsminister Poul Christian Stemann (1764–1855).

⁵ Vel Kancellideputeret – senere Overpræsident – Michael L. (1788–1856).

⁶ Sønnen Wilh. Sp. og hans Hustru Antoinette Siegfriede v. Lowzow (1818–83). Deres ældste Barn, den senere Gesandt i Stockholm, Gehejmekonferensraad Grev Fred. Wilh. S. fødtes den 23/3 1842 (d. 1921).

kert end de følgende; Wilhelm er over al Maade lykkelig og han har i Sandhed ogsaa dertil den største Grund i alle Henseender. –

Med Pakkeposten har jeg tilsendt dig de af Thorup dig foreviste Papirer, hvorefter du har sagt til ham at jeg kunde faa fire Actier hver paa 100rd og da du tillige har yttret, at ville beviise mig den Godhed at berigtige denne Actie-Udstædelse, har jeg endvidere tilladt mig dertil at fremsende 150^{rbd} Sædler. –

Jeg har havt mange Reiser og meget forøget Arbeide i denne Vinter i Anledning af det nye Regnskabsvæsen¹ og Valg af Amtsraader² med videre; Jeg var nok den eneste Amtmand som indberettede Kassedfect, men jeg fandt – efter at have givet Paagiældende 8te Dage til at skaffe Pengene – ikke at burde stikke noget under Stolen, som Steemann siger, og jeg beklager ogsaa mine Medcollegaers Stilling med Retsbetientene og Amtsforvalterne, dersom de have set igiennem Fingre første Gang, thi hvor er da Grændsen. –

Forresten er det næsten uundgaaeligt, naar man skal til Bunds med Controllen, at gaa videre i Undersøgelsen end hvad Anordningen foreskriver som den blot „summariske“. –

Sanne og jeg hilse kierligst Marie, Sophia og dig fra Eders hengivne Venner. –

ganske din
Sponnec.

Ribe den 30. Marts 1842.

4.

Jeg gratulerer dig min Ven til at være vendt tilbage i din Familie-kreds efter et saa hæderlig bestaaet Dagværk som dine Stænderarbeider i Aar bare Vidne om; du har i Sandhed denne Gang udfoldet saa megen Dygtighed, at jeg spaar at du næste Gang – naar Ørsted fratræder – vil blive valgt til Commissarius³. –

Forresten kan man ikke læse Stændertidenden uden idelig at harmes over den Bitterhed og Lyst til Tilretteviisninger som en Deel af Forsamlingens Medlemmer har befittet sig paa; Men uafset herfra stødes man over den Umage, hvormed ikke faa have sagt nogle ligegyldige almen bekiendte Ting blot for at staa som talende i Tidenden. –

¹ Indført ved Kasseforordningerne af 8/7 1840.

² Amtsraadene indførtes ved Anordn. 13/8 1841.

³ Denne Spaadom gik i Opfyldelse; thi Bang blev – efter Ørstedes Fratræden –agl. Kommisarius i 1846.

Biskop Müller og Ribe Byes Deputerede afreise i denne Uge til Wiborg; Ved en Samling i Bierre Herred for kort siden er en Deel Deputerede blevne enige om at vælge Hrtsassessor Bruhn¹ til Præsident; Af dem jeg kiender nøiest forekommer Otterstrøm² mig egentlig mest at [være] dertil egnet. –

Min Kone og jeg have i Aar havt en urolig af Glæder og Sorger afvexlende Sommer, og for Øieblikket er jeg meget bekymret for Udfaldet af min Søn Carls³ Examen til Optagelse udi Landacademiets ældste Classe. –

Store Udgifter i Anledning af Kongebesøget⁴ og Andet Mere har saadt mig i Pengeforlegenhed og jeg ønsker desaarsag at laane 700^{rbt} paa medfølgende Obligation dersom du vilde paa dit Navn optage et saadant Laan i Banken⁵, hvorved jeg kunde undgaa Fornyselsen til Banken; Men dersom du ikke herpaa vil indlade dig beder jeg at sælge Obligationen hvorved da er at mærke, at Rente ikke er betalt siden 11. Decebr. 1840.

Beløbet, hvad enten nu Laan eller Salg finder Sted, beder jeg sændt mig med Pakkeposten, med mindre du kunde faa Anvisning paa Amtsstuen i Ribe, hvorved Porto blev besparet.

Jeg sændte dig i Forsommeren 150 rd. tilligemed en Actiesag (?) til muligste Berigtigelse, hvorledes det staar sig hermed ønskede jeg ved Lejlighed at erfare, men jeg kan nok viide at du nu har saa meget andet at bestille efter saa lang en Fraværelse i Roeskilde. –

I Kongens Yttringer – da jeg bad ham [om] Ansættelse af Thorup i Skads Herred – havde jeg fundet et grundet Haab om at det skulde lykkes at faa ham og Stine ind i dette lille kun 800 rd. store Embede, men det skeete ikke, og skal han slide for Ancienniteten er Banen endnu meget lang. –

Gud maa forresten viide hvad denne gamle Kiøbenhavnsk-Con-

¹ Konferensraad, Højesteretsassessor, Lic. jur. Peter Daniel Bruun (1796–1864) var fra 1842–46 Præsident i Viborg Stænderforsamlinger.

² Kancelliraad, Bankkasserer Chr. Rasmus O. (1795–1876).

³ Premierløjtnant, Grev Carl Valdemar S. (1821–1900).

⁴ I Ribe Stifts-Avis og Avertissementstidende nr. 86 Fredag den 29. Juli 1842 staar et længere Referat af Kongebesøget. Efter sin Ankomst 25-7 ca. Kl. 10 Form., tog Kongen ind hos Stiftamtmand, Kammerherre Grev v. Sponneck, hvor han gav Kur. Følgende Dag besaa han Byen. Stiftamtmanden arrangerede Taffel paa Korsbrødregaard. Den 27de fortsættes Rejsen til Hømlund, hvor Kongen modtages af Amtmanden fra Haderslev.

⁵ Bang var Nationalbankdirektør fra 1836–45.

torist Sinding¹ vil med dette lille Embede hvoraf hans Netto Indtægt ikke vil blive høiere end 600 rd. aarlig.

Wedel Heinens² Fløtning til Middelfart paa samme Tid at Jostitiens Ret mod ham er i en Commissionsdom reserveret mod ham (sic!), er mærkelig, især da Cancelliet kiendte Dommen og denne nu er indstevnet for Høiesteret³. –

¹ Fuldmægtig i Landsover- samt Hof- og Stadsretten Peter Marinus Sinding (1803–1888) var fra 1842–44 Herredsfoged i Skads Herred.

² Kammerjunker, Byfoged Andreas Claus Wedel-Heinen (1791–1857).

³ Den Sag, Sponneck hentyder til, er en Justitssag, med hvis Behandling af Wedel-Heinen man var misfornøjet. Den drejede sig om en Gaardmand Søren Christensen, som d. 21/11 1840 var blevet fundet død i sin Stald i Kvong. Medens W-H mente, at Manden var dræbt ved Spark af en Plag, mente Sp. (som repræsenterende den overordnede Anklagemyndighed), at der var Grund til at tro, at Manden var blevet myrdet, og da han derhos antog, at Forhørene og de øvrige Undersøgelser ikke af W-H blev anstillede med den tilbørlige Kraft og Virksomhed, indberettede han Sagen til Kancelliet, som fik udvirket et kgl. Kommissorium af 22/5 1841 til at undersøge og paakende Sagen, hvorunder 7 Personer var satte under Tiltale, dels for Mord og Meddelagtighed heri og dels for Mened og falsk Forklaring for Retten. Kommissionsdomstolen bestod oprindeligt af Wedel-Heinen selv samt af Byskriver i Varde, Kancelliraad Lundt og Borgmester i Ribe, Overauditor Høyer; men den 18/11 1841 entledigedes W-H efter Ansøgning fra Kommissionen. I dennes Dom af 2/8 1842 kritiseredes W-H.s Forhold skarpt, idet Kommissionen navnlig mente, at han ved haard Tiltale og bestemt Modsigelse af et kvindeligt Vidnes Forklaringer havde skræmmed og forvirret hende saaledes, at hun aflagde en urigtig Forklaring under Ed, for hvilket Forhold Kommissionen under Hensyn hertil frifandt hende. – S.s. Anbefaling, da W-H – hidtil Byfoged i Varde – søger Middelfart, er meget kølig, ja nærmest spydig, naar han skriver: „Ligesom Kammerjunker Wedel-Heinen har forestaaet det ham i Ribe Amt allernaadigst anbetroede Embede, saaledes vil han ogsaa giøre det Samme i det Embede af lige Beskaffenhed med hiint han nu ansøger.“ I Kancelliet fandt Departementschefen Konferensraad Lange det betænkeligt at indstille W-H., men Kancellipræsidenten Stemmann gik ind for ham, og skønt han først indstilledes som nr. 3, fik han dog Embedet ved kgl. Resolution af 14/9 1842. I Forestillingen af 9/9 refereres Sagen i Hovedtræk. – Omtrent samtidig indstævnedes Sagen for Høiesteret. Det er ikke rigtigt, naar S. i Brevet skriver, at Justitiens Ret er reserveret mod W-H i Dommen; men ved det offentlige (d. v. s. Amtets) Indstævning af Dommen for Høiesteret indvarsledes W-H til at til- og forsvare sin brugte Retsbehandling og sit øvrige Forhold i Sagen. Han fik ogsaa efter Ansøgning beskikket en særlig Defensor. – Ved Kommissionsdommen var Tjenestekarl Iver Lauritzen, der var tiltalt for Mord, frifundet, medens de øvrige idømtes Straf for falsk Forklaring. Ved Høiesterets Dom af 13/3 1843 frifandtes I. L. og de fleste af de andre. Kun 2 straffedes – med kortere Fængselsstraffe – for urigtig Forklaring. Det hedder derhos i Dommen: „De i Commissariernes Dom om og imod Wedel-Heinen brugte fornærmelige Udladelser bør døde og magtesløse at være og ikke

Stakkels Etatsraad Hansen¹ jeg frygter for at han gaar til Grunde af Sorg. –

Sanne beder med mig Maria kierligst hilset. –

Ribe den 5. Octbr. 1842.

din hengivne Ven
Sponnec.

5.

Jeg bringer dig kiære Ven min Lykønskning til din Marias hældige Barselsæng², og de bedste Ønsker for den lilles fremtids Skiebne; Men nu synes mig dog at du er saa vel sikkert mod din Stammes Uddøen³ at du kunde dermed lade det beroe, saa at vi nu have Skravkagen.

Den smukke Aarstid og Opholdet i Sommer paa det yndige Landsted maa virke gavnligt paa Barselkonen som forevrigt vel allerede igien er paa Benene.

Næste Maaned vente vi Antoinette til Ribe paa en 6 Uger samt at Wilhelm hænter hende herfra, om han ellers tør tage sig denne Ferie paa 8te Dage.

Efter at Wilhelm saalænge har fungeret som Deputeret kan man vel ikke godt sette nogen over ham, især da jeg fra flere Stæder hører at han skal have gjort sine Sager godt til Dato⁴. –

Min Kones Helbred er paa det gamle Standpunct, altsaa variabelt som Veirliget i April, men Gudske Lov ikke heller værre end i de seneste Aar; Hvad mig angaar svækkes mit Syn meget og Haaret er graat, dog forevrigt frisk og sund, men hiertelig kied af de mange nye Indretninger, liberale Ideer og Plager for Amtmændene; Naar jeg derfor havde et saadant Replie som Rosenørn⁵ fulgte jeg snart hans

komme ham til Fornærmelse i nogen Maade“ – og det fremgaar af Voteringerne, at det var alle Dommernes Opfattelse, at Kommissionens Kritik af W-H var grundløs og upassende.

¹ Konferensraad, Departementschef Jens Olaus Hansen (1795–1854) g. m. Fru Bangs Søster Christine Wilhelmine Friberg (1805–39) havde nylig mistet sin ældste Søn.

² Bangs yngste Søn, Forpagter, cand. jur. Theodor Suhr Bang, fødtes 9/4 1843 (d. 1895).

³ Bang havde 13 Børn. De 3 Sønner, der blev voksne, døde alle barnløse, hvorimod Slægten fortsattes paa Spindesiden.

⁴ Wilh. S., der i 1840 var blevet Kommitteret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, blev d. 29/12 1843 (kun 28 Aar gammel!) Deputeret i Kollegiet.

⁵ Carl Gustav Rosenørn (1784–1858) var fra 1828–1/2 1843 Stiftamtmand over Aarhus Stift. – Ved hans „Replie“ tænkes vel paa Stamhuset Nørholm, der da ejedes af hans Søster Ingeborg Christiane Rosenørn-Teilmann (1780–1861), og hvor han selv døde.

E[xe]mpel. – Min Søn Carl hukker sig igiennem paa Landacademiet og prøver vel engang til at blive Officer; For nogenlunde saa vidt i min Magt at sikkre hans Fremtid har jeg forsikkert ham 200rd aarlig efter min Død udi den nye Livrente og Forsørgelsesanstalt af 1842.

Kongebesøget i Ribe kostede mig i afvigte Aar meget betydeligt i det mindste 300 Specier, og nu frygter jeg for en Gientagelse naar Ribe Domkirke er bleven restaureret, saa godt som det kan ske med Collectpengene circa 13000 rd., da Majestæten henfører det som udført ved hans Foranstaltning og Følge af hans allerhøieste Skue uagtet han forresten kun dertil har givet 100 rd. og gode Ønsker. –

Jeg lever her paa Sprogforvirrings Territoriet men maa dog tilstaae at der blandt Folket endnu ikke hersker den Splid og Uenighed som Bladene proklamere, tvertimod bekymrer sig Enhver allene om sin egen Dont, og danske og Slesvigere leve fredelig sammen, hvilket Forhold ogsaa er det fremherskende mellem Embedsmændene; Men da Historien viiser hvor farlig Folkeforsamlinger kunne blive, endog med den bedste Folkestemning, fordi Massen lader sig henrive af Skraalere, saa kan man rigtig nok ikke være ganske rolig for Følgerne i Fremtiden. –

Havde Etatsraad Falk¹, som Præsident i den slesvigske Forsamling af Stænderne afgiven den Decision, at de Deputerede som vare hiemhørende i de dansk talende Districter, i hvilken Gudstieneste og offentlig Underviisning er dansk, skulle *ubetinget* være berettigede at benyttende det danske Sprog, saa vilde det maaske være gaaet roligere af. –

Stine Trojel som i dette Øieblik bringer mig min Morgen-Kaffe beder mig sænde en hiertelig Hilsen for dig med Marie og Børnene, at hun ofte med Glæde mindes den deilige Vinter hun tilbragte i Eders Kreds; Hun er nu afvigte 29de dennes fyldt hendes 29 Aar og saaledes tilstrækkelig forberedt ved Erfaring paa Egtestanden, men da Kieresten ulykkeligviis er Jurist istedet for Theolog og jeg uden Indflydelse seer jeg ingen Ende paa Forlovelsesespoquen – der som alt i Livet dog har en god Side at see Sagen fra, nemlig at Børneflokken da bliver mindre.

Antoinette tænker allerede paa Nummer 2², saa at Wilhelm ogsaa i Børneantal iler med at overfløie sin Fader som han Gudske Lov har

¹ Etatsraad, Professor, Dr. jur. Niels Nicolai Falck (1784–1850) var Præsident i den slesvigske Stænderforsamling 1838–44. Der sigtes naturligvis her til hans Optræden overfor Peter Hiort Lorenzen, da denne talte Dansk i Stænderforsamlingen den 11/11 1842.

² Wilh. S.s 2.det Barn, Kaptajn, Postmester, Grev Georg Leopold S. fødtes den 22/7 1843 (død 1933).

giort det i Kundskaber og Hoved; Men Lykken har ogsaa giort uendelig meget for ham og strax sadt ham i en Virkekreds hvor han har Leilighed til Kundskabers Erhvervelse. –

Vi have her et tidligt Foraar og de fleste Buskvexter samt Kastanie-træerne ere næsten fuld grønne, saa at min gamle Sanne har travl i hendes Have. – Hun hilser kierligt sin kiære Neveu og den dyrebare Maria. – Nanna¹ er jo bleven en smuk Pige, – eller ung Dame i Nutids [...] med store straalende Øine.

Lev vel og mindes stundom din vedvarende hengivne

Ven
Spinnec.

Ribe den 29. April 1843.

6.

Kiære Bang.

Du kan vel forestille dig hvilken Sorg og Deeltagelse vi her alle maa føle ved den uventede Tidende om din Christians Sygdom, vel bragte min Broder os nogen Underretning herom ved sit Komme fra Kiøbenhavn, men vi troede ikke at Tilfældet var saa betænkeligt som dit Brev viiser os det. – Aldeles Frihed for anstrængende Læsning og Omreisen i et saa interessant Land som Bornholm maa imidlertid gjøre ham godt, og i saa ung en Alder hvor Siælen er aaben for hvert Indtryk tør man ogsaa regne paa en hurtig Helbredelse; Den Slags Syge helbredes ofte allene ved Forandring af Sted og Omgivelser, hvorom jeg ikke ganske mangler Erfaring hættet fra den herværende ufuldkomne Indretning for Sindssvage². Vi tør vistnok med Guds Hielp og Bistand nære grundet Forhaabning, men han maa selvfølgelig settes tilbage i sine Studier for ikke ved Overanstrængelse at recidivere. –

Om de fra Jacob Trojel afsændte 500 rd. var og er jeg til Dato uvidende, men da deres Bestemmelse er mig bekendt fra en med ham i Vinter ført af hans Søn Adolf³ foranlediget Correspondance

¹ Bangs ældste Barn Anna Cathrine Sophie Bang (1825–55); gift med Sognepræst, Dr. phil. Jacob Helms (1824–1906), der 2. G. blev gift med hendes Søster Ida Marie Sophie Bang (1835–1922).

² Iflg. Folketællingen fra 1840 fandtes der 19 „afsindige“ i Hospitalet i Ribe. I 1845 fandtes der 15 i Hospitalets „Daareanstalt“.

³ Kaptajn Einar Adolph Emanuel Trojel (1821–81).

kan jeg disponere over same, og saaledes beder jeg dig da at afdrage samme paa min Giæld til Banken. –

Kongens Komme til Føhr vil foranledige mig saavel en Deel Reiseomkostninger, jeg var der sidste Gang i Badesæsonen 4 Gange, som ogsaa nogen Tidsspilde, men han fordrer denne Opvartning, og han med Dronningen ere da heel elskværdige som de kunne tænkes endog som private Folk betragtede; Af Badegjester er der imidlertid ingen. – Mulig kommer Kongen ogsaa til Ribe for at see den restaurerede Domkirke.

Det ulykkelige Sprogskript¹ har opvakt en almindelig Misnøie i Ribe som i hele Nordslesvig, og den venskabelige Fod jeg før stod i til de slesvigske Embedsmænd med hvilke jeg har saa mange Berøringspuncter tør jeg ikke længere glæde mig ved.

Skulde du mulig have givet Adolph Trojel noget Forskud paa de 500 rd. da kan dette selvfølgelig anføres paa min Conto.

Stine Trojel er reent forknyt over den kongelige Christian og hun med os tænker daglig paa Marias og paa din Bekymring for Drengen.

Min Kone skranter ikke siælden og mit Syn er i stærk aftagende saa at jeg begynder at føle at Alderens Navn ikke urigtig er ætas deterior.

Din hengivne Ven
Sponnec.

Ribe den 21 Juli 1844.

7.

Mandag den 14de Octbr., 1844.

Kiæreste Bang.

Jeg sender dig med Hr. Rosengreen² 200rd der i Forbindelse med de tidligere fra I. Trojel modtagne 500 ønskes anvendt til at indfrie min Giæld til Banken, hvorefter jeg endvidere beder dig viise mig den Tieneste at sende mig med Posten den deponerede Obligation forsynet med din Transport til mig. – Dernæst har jeg tilladt

¹ Patent af 29/3 1844 ang. Brugen af det danske Sprog i den slesvigske Stænderforsamling bestemte bl. a., at kun de deputerede, der ikke var det tyske Sprog tilstrækkeligt mægtige, maatte benytte det danske under Forhandlingerne, og at de skulde tilkendegive dette ved deres første Møde i Forsamlingen.

² Muligvis Peder Chr. R., der døde 1863, 47 Aar gl., som Bogholder ved Universitetskvæsturen. Bang var fra 1836–45 Universitetets Kvæstor.

mig at anvise min Søsterdatter¹ 15^{rbd} paa Rentebeholdningen hos dig. –

Rosenørn² som arbejder paa mit Kontor har modtaget en Efterretning om hans Moders³ Udnævnelse til Overhofmesterinde hos Dronningen; En Nyhed som maaske end ikke endnu er bekendt i Kiøbenhavn. – Denne Dame, som jeg kiender saa nøie fra Ringkiøbing Skanderborg og senere fra Nørholm, er unægtelig ved sine Dyder, Kundskaber og Talenter fortrinlig skikket til Posten og hendes Valg gjør i Sandhed Dronningen Ære, men for hende selv i en Alder af næsten 60 Aar er det ikke Spøg at betræde en ganske nye Løbebane paa en Vei hvor hun har mange Misundere og faa Venner. –

Skjøndt jeg beklager Aalborg Amt ved at miste Stifta[mt]mand Tillisch⁴ maa jeg paa den anden Side indrømme, at han udentvivl er vel skikket til at være Cabinetssecretair, og jeg er overbevist om at han ikke vil misbruge den Indflydelse som denne vanskelige Post giver ham ihænde. – Hans afdøde Broder⁵ var i Almindelighed meget yndet og han maa have besiddet en særdeles „Gewandtheit“, imidlertid bebreidede det liberale Partie ham dog at han ei var dansk sindet i den slesvigske Sprogstrid⁶, og en Mand som nylig besøgte mig kaldte ham „ein verkopter Slesvig-Holsteiner“. –

Du har af Døgnbladene seet, at man i Ribe noget nær formelig udpeeb Statholderen⁷, det var imidlertid kun enkelte, der toge Deel i dette Spectakel, og jeg havde forbeholdt Byen at beholde denne Skandale inden sine egne Mure, men da de Enragerede havde fremtrukket Sagen i Bladene, har jeg ladet Politimesteren⁸ undersøge Sagen og vil Resultatet formodentlig blive nogle Dalers Mulcter for Gadeorden. Stadtholderen beleer det Hele da han er en fornuftig Mand. –

¹ S.s Søster Komtesse Charlotte Amalie Sponeck, var gift med Fuldmægtig i danske Kancellis Brandforsikringskontor Ole Chr. Winther.

² Den senere Justits- og Kultusminister, Kammerherre Chr. Peder Theodor Rosenørn-Teilmann, til Stamhuset Nørholm (1817–79).

³ Ingeborg Christiane Wormskiold (1784–1859) g. m. Kammerherre, Stiftamtmand over Aarhus Stift Peder Otto Rosenørn (1778–1828).

⁴ Gehejmekonferensraad, Ordens-Kansler Frederik Ferdinand T. (1801–89). Han blev 1844 fung. Kabinettssekretær (virkelig 16/11 1845).

⁵ Kammerherre, Kabinettssekretær Chr. Ludv. T. døde 13/9 1844 (f. 1797).

⁶ Se Biogr. Leks. (1903) XVII 407 f. I B. L. (1943) XXIV 141 omtales denne Kritik ikke.

⁷ Prinsen af Nor.

⁸ Justitsraad Erik Høyer (1793–1864) var fra 1839–44 Byfoged (og Politimester) i Ribe.

Hvorledes er din syge Søns Helbred, vi ere meget bekymrede for ham, dig og Maria i denne ulykkelige Anledning.

Mine Øine svækkes mere og mere og ville nødsage mig til at afgaa fra Embedet for min øvrige gode Sundhedstilstand paafordrer det, ogsaa maa jeg indrømme at det ingenlunde nu er nogen ønskelig Stilling at være Amtmand, da Hænderne ere bundne ved saa mange forskellige Overveielser og Hensyn at den hele Virksomhedslyst svækkes. –

Denne Sommer har som sædvanlig paaført mig mange Reiser og Ophold paa Føhr samt Omreisen med Majestæterne, der foruden de dermed forbundne Bekostninger ogsaa har det Onde at spilde Tiden uden nogen væsentlig Gavn. –

Stine Trojel og jeg beder dig om det er dig muligt at tage dig af Thorup, han søger Forvalterposterne¹, og da han nu i circa 5 Aar har været constitueret som Borgmester Birkedommer Herredsfoged og Retsskriver samt da han er Stiftcomisær for Ribe Stifts meget betydelige Stiftelser og Fond, saa er det utvivlsomt at han besidder Dygtighed til at forestaa Posten og Sikkerhed for Intraderne kan han stille. – Du gjør en god Gierning ved at hielpe disse unge Folk til at blive Mand og Kone. –

Biskop Müller² er kied og leed af sin Stænderfunction og ønsker Afløsning hvorom han bad Kongen her paa Stædet men fandt i det hele ingen godt Gehør hos denne. – Lev vel og Hils alle Dine fra Folkene i Ribe.

Din hengivne Ven
Sponnec.

Min hiertelige Lykønskning til dit nylig tilbagelagde 47de Aar³.

8.

Kiære Bang!

Jeg undlod at gratulere til din forandrede Stilling⁴ fordi Stats-tieneste ikke af mig betragtes som noget ønskværdigt for den Mand

¹ D. v. s. som Hospitalsforvalter.

² Se B. L. (1897) XI 613. I B. L. (1939) XVI 313 omtales hans Uvilje mod sin Stændervirksomhed ikke.

³ Bang var f. d. 7/10 1797.

⁴ Bang blev den 23/7 1845 Deputeret i Rentekammeret.

der kan leve uden for denne, men med en saadan Anskuelse veed jeg ogsaa dismere at vurdere de Grunde der bestemte dig til ikke at refusere Tilbudet fra Moltkes¹ Side, men som, da han jo forud kiendte din Mening i Landbovæsnet at være i Hovedsagen mod hans Grundsetninger som adelig Jordegodseier, ogsaa gjør ham Ære. –

Det glæder mig at du føler dig tilfreds i dit Embedsforhold og Virksomhed og jeg har med Deeltagelse seet ind i dit Collegiale Forhold: Grev Moltke er vistnok paa Grund af hans aabne Caracteer, hans Forretnings-øvede-Blik og Godmodighed en behagelig President, men hvorledes kan denne altfor beskieftigede Mands Tid tilstrekke for blot at vedligeholde et controllerende Overblik over Kammer-sagerne og hvem blandt Folket tiltroer ham selvstændig at kunde [træffe] indgribende Foranstaltninger ud over det som de daglige For-nødenheder i de fremkommende Sager fordrer. – Men paa den anden Side maa ogsaa erkiendes at Geniet ikke kan bane sig Vei under en vankelmodig frygtsom og tvivlraadig Regiering, og derfor nærer jeg Frygt for, at de Reformer din Aand indseer at blive gavnlige for Landboerne ville i Hovedposterne møde afgjørende Modstand i Stats-raadet², ei fordi det Gavnlige og Rigtige miskiendes men fordi man ængstes ved Tanken om den Misfornøielse derved vil afstedkommes og fordi man med al for megen Ængstelighed frygter ethvert Indgreb i gamle Rettigheder og Prærogativer, uagtet Staten netop paa nær-værende Tid besidder en duelig og kraftig Embedsstand som er istand til at giennemføre det Besluttede. –

Det er ikke godt i et Land, hvor Undersaatter og Embedsmænd giennemskue, at en vis Frygtsomhed er den forherskende i Regie- ringen, og at man der tager Hensyn til Folkets øieblikkelige Stemning ja selv til de offentlige Blade; Denne Lod har i længere Tid været vores Fødelands og til Forandring synes ingen Udsigt da Kongen med al hans lyse Aand og klare Blik savner den Kraft som paabyder Collegierne Embedsmændene og Undersaatterne Lydighed og Agtelse for hans Villie. –

Mange vænte meget af Kronprindsen, men han savner jo ganske Faderens Aand, om han end maatte besidde mere moralsk Mod til at sette sin Villie igiennem.

Under denne Tilstand og under en saadan Udsigt for Fremtiden

¹ Præsidenten for Rentekammeret, Gehejmestats- og Finansminister, Lensgreve Adam Wilh. M. til Bregentved (1785–1864).

² Det bestod dengang af P. C. Stemmann, A. W. Moltke, H. A. Reventlow-Criminil og A. S. Ørsted.

er det som ovenfor yttret ikke ønskeligt at være Embedsmand naar man derfor kunde blive frie. –

Lund¹ har efterladt dig en stor Mængde Sager til Oparbeidning og du vil vel nu søge at hæve Rentekamret i Publicums Omdømme, hvor det stod som det seendragtigste blandt Collegierne; Men du kan ikke undgaa ofte at komme i Collision med Rentekamrets gamle Sædvaner og Maximer. – De practiske Jurister længes efter Slutning paa din Proces² men de haabe ikke derpaa og desmere glæder det mig at du dog mener at kunde ogsaa hertil finde enkelte Mellemlum, hvilket vel da skeer paa din Families Bekostning og til Skade paa din Helbred i det Opholdet paa dit smukke Stokkerup³ vel nu maa forkortes betydelig. –

Den gode og fredelige Tone som forhen gjorde Ribe til et ikke ubehageligt Opholdssted midt i en styk og fugtig Omegn er forsvunden og om det end ikke gaar mig som Bretton⁴ i Wiborg, der ligger i Haaret med Alle, saa er jeg dog i intet godt Forhold til Borgerne, der igien indbyrdes ere deelte i Partier og selv hos Landboerne er det Tillidsforhold mellem dem og mig som i saa mange Aar har bestaaet svækket, uden at mit Forhold enten som Embedsmand eller som privat Mand dertil har givet Anledning, men alt som Følge af at jeg er Kongens Amtmand. – Mit Syn svækkes mere og mere, gierne viiger jeg Pladsen for en yngre i Nutidens Aand modnet Mand, som det hedder i det moderne Sprog, for at kunde henleve mine sidste Aar i en bædre Egn end den Skiebne har anvist mig i 30^{ve} Aar, thi at søge Forflytning i anden Embedsstilling vil jeg ikke om end Vacance skulde opstaa. –

Min Søn Carl, som til stor Gavn for ham i flere Henseender, har opholdt sig et Aar i Fredericia og der giennemgaaet Vaabenøvelserne, har jeg nylig hentet derfra til Hiemet for at arbeide i Vintermaanederne paa mit Contoir til Øvelse i Forretninger, og han vil nu blive ansadt som Officeer ved Krigsreserven⁵ – men uden Gage med mindre

¹ Konferensraad Chr. L. (1789–25/6 1845), hvem B. afløste som Deputeret og Chef for 2. Sektion, under hvilken bl. a. de danske Landvæsenssager sorterede.

² Bang og (J. E.) Larsen: Den danske Procesmaade udkom 1837–43. Den omfattede ikke Processens alm. Del og Kriminalprocessen, og disse Dele af Processen naaede Bang aldrig at faa udarbejdet.

³ Landsted mellem Taarbæk og Springforbi.

⁴ Kammerherre, Stiftamtmand over Viborg Stift, Baron Lucas Peter Bretton (1797–1880).

⁵ Han blev Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve og Forstærkning 22/1 1846.

Kongen ex speciali gratia tilstaar saame hvortil Kronprindsen har anbefalet ham; Han har vundet meget i hans ydre Forhold og da han spiller og synger smukt samt danser godt og i det hele har opført sig roesværdig er han yndet saavel af det Militaire som de Civile.

Stine Trojel er siden 18 September gift med Thorup som har sit tarvelige Udkomme, og er istand til at give det respective Cancellie en god Dag indtil hans Anciennitet tvinger dem til at nævne ham.

Jeg har gudske Lov den Bevidsthed at jeg kun engang har skrevet til den storsnude Lange¹ om hans Befordring og skal sikkert aldrig dermed foruleilige Nogen. –

Min kiære Kones Helbred er det sædvanlige, ved at holde sig inde som af Mangel paa Selskabsliv i Ribe er saa læt befunder hun sig bedst og da Carl nu er hos hænde og vi haabe at see Antoinette med Børnene til Sommeren i Ribe er hendes Humeur ogsaa godt. –

I Rentekamret, formodentlig i Matrikuls-Comiteen, ligger begravet en Ringkiøbing og Ribe Amters Beboere interesserende Sag, hvis Afgiørelse ofte er omerindret men hvorpaa Svar hidtil mangler²; denne Sag er foranlediget ved, at man ved Opmaaling til Matrikulens Ansettelse antog at Sognegrændsen noiagtig skulde følges saaledes at naar samme Eiere havde Jorder paa begge Sider af den naturlige Sognegrændse skulde disse ved denne adskilte Jordstykker hver for sig settes i nyt Hartkorn, uagtet de tilforn havde et samlet gamelt Hartkorn med kun een Skattebog og betragtedes som henhørende til det Sogn hvori Eieren boede; I og for sig var denne Fremgangsmaade vistnok den rigtige da hvert Sogn herved fik sit fulde Hartkorn som tilkom dette efter Sognets naturlige fra Oldtiden erkjendte Grændser, men ved et af Rentekamret taalt eller ignorert Misbrug, der bestod i at Amtstuerne havde i deres Hovedbøger og i Skatydernes Skattebøger overført fra andre Sogne tilkiøbte Parceller udi Gaardeierens Skattebog, var denne Tilgang i Hartkornets Størrelse komēn de Sogne tilgode hvori Eieren boede. – Ved Indførselen af den nye Matrikul reclamationerede ethvert Sogn det saame paa denne Maade fragaaede Sognets Territorium tilhørende Hartkorn og paastaar nu

¹ Daværende Kancellideputeret, senere Overpræsident Michael Lange (1788–1856).

² Sagen fandt sin Afgiørelse ved et af Kancelliet efter Korrespondance med Rentekammeret udsendt Cirkulære af 19.3.1846 (trykt med Motiver i Ny Colleg. Tid. 1846 p. 351 ff.). Herefter skulle alt med Hensyn til Svarelse af Afgifter forblive ved det gamle. – Der kan henvises til Danske Kanc.'s 3. Dep. 1846 19/3 Brev Nr. 1270–1303. I Brevpakken ligger bl. a. 4 breve fra Ribe Stiftamt underskrevet af Sponneck

deraf præsteret Ægt og Arbeide samt Skole og Fattigskat med flere Communale Byrder især Veiarbeide, hvorimod de Sogne som hidtil og giennem en Aarrække har havt dette Hartkorn efter den gamle Skat paastaar at det skal have Forblivende ved det Gamle. Her i Amtet er indtruffet Tilfælde hvor en Gaard har faaet Hartkorn i fire Sogne som alle giøre Paastand paa Bidrag til deres Commüner istedet for at Gaardens Eier kun svarede disse Præstationer til et Sogn og til en Amtstue; ogsaa paa Jurisdictionforholdene har denne Grændse-regulering Indflydelse. –

Min Kone og jeg hilse dig og dine hiertelig ønske dig Kraft og Udholdenhed til din Gierning og Lønningen derfor i din lykkelige Familiekreds.

Din hengivne Ven

Ribe den 24 Janu: 1846.

Sponnec.

Du maa undskylde min maadelige Skrift men mine Øine løbet lettelig i Vand som Følge af Svækkelse og Ælde. –

9.

Af de fire Veie mellem Flensborg og Ribe, Tønder-Lyngum-kloster – midt igiennem Landet og Apenrade, har jeg ved forefaldende Leilighed foretrukket Veien over Apenrade, skiondt en Miil længer end tvert igiennem Landet, fordi Veien er bedre og man altid i Apenrade er sikker paa at finde god Befordring og noget at leve af før man gaar ud paa Heden. –

Da Wilhelm med sin Familie er i Besøg hos mig og min yngste Søn Carl er hieme maa jeg renonsere paa den Fornøielse at logere dig, ligesom jeg ogsaa her paa Stædet kun faar dig lidet at see da jeg næste Tirsdag maa afgaa til Kiøbenhavn med Diligencen. –

Med Øgmundsen¹ har jeg truffet Aftale at han Tirsdag og Onsdag som Torsdag forbliver til din Disposition, det vil sige at han ikke foretager Landpraxis i disse Dage.

Da Wilhelm med sin Flok reiser paa Tirsdag Middag tilbage til Kiøbenhavn bliver der Huus og Sængerum hos mig efter den Tid naar du vil tage til Takke, men i hvert Tilfælde bliver mit Hiem dit og Christians Hjem, og skulde Øgmundsen mod Forvending ikke strax kunde modtage Christian bliver han hos os indtil videre.

¹ Distriktslæge i Ribe Jon Sigurdur Øgmundsen (1806–57).

Hos Giestgiver Følsch¹ her har jeg bestilt Logie for dig saaledes at du kan faa et Værelse med 2de Sænge og kommer du ikke efter kl. 10 hiemsøger jeg dig der saame Aften. –

Jeg har Landmilicession i denne Tid og sænder dig disse Linier fra Sessionsbordet.

Ribe Løverdag den 25de Sætbr. 1847.

Din hengivne Ven

Spønec.

10.

Brev² fra P. G. Bang til Grev M. S. W. Spønneck.

Roeskilde d. 9de Octbr. 1838

Kiære Ven.

Da jeg i forrige Uge var nogle Dage i Kiøbenhavn i forskjellige private Anliggender, og den mig tilstillede kgl. Obligation paa 1000rd Sølv imidlertid henlaa her paa Posthuset, saa modtog jeg den først for nogle Dage siden. Idet jeg herved meddeler dig [min Quitt]antse for at have modtaget en saadan Obligation af dig for derpaa at kunne optage et Laan i Nationalbanken af 600rd, hvilket skeer i denne Maaned, og efter vor Aftale at være pligtig til at skaffe dig dit Hypothek tilbage efter Udløbet af næste Aar, saa at det senest skal blive dig tilstillet i det første Qvartal af Aaret 1840, troer jeg at efter Forholdet mellem os, og da Marie, hvis jeg døde, naturligviis [ei v]ilde nægte denne Geld, at kunne spare det stemplede Papir. – Til Fru Mudderspæk³ har jeg udbetalt de 30rd (de forhen omtalte 30rd vare jo rigtige? Saavidt jeg husker sendte jeg dig den quitterede Anvisning) ligesom jeg ogsaa hver Maaned har betalt H. Trojel⁴ 5rd Hans Specimen skal dog denne Gang være saa godt, at det er muligt, at han kan faae laudabilis. –

[Frantz] Fribert⁵ har da endeligen faaet kiøbt sig et Apothek, hvilken Handel og i den sidste Tid har beskæftiget mig noget. Han har

¹ Johan F., f. i Buxtehude ca. 1800, drev Gæstgiveri i Peder Downs Slippe nr. 41–42 (Folketælling 1845 R. A.).

² Brevet er defekt.

³ Vel Ane Marie Muderspæk, f. Weischer (1784–1880) g. m. Major Christian M.

⁴ Senere Birkedommer Hans Jørg. Trojel (1813–77) blev cand. jur. 1.11.1838. – Hans Far var Fætter til Grevinde Spønneck.

⁵ Bangs Svoger Frantz Wilhelm Trojel Fribert (1810–62) købte ved Kontrakt af 2.10.1838 Kertemind Apotek.

givet 18250rd for Kertemindes Apothek, som stod Sælgeren¹ i henvend 24000rd; men denne havde forqvaklet og slet bestyret sit Apothek, var saa forgiældet at han ei kunde blive ved Eiendommen, og da Frantz bød ham en contant Udbetaling eller² strax eller i de tvende næste Terminer af 8000rd (de 10250 var de tvende første faste Prioriteter) saa slog han efterhaanden mere og mere af, indtil han tilsidt ganske kom ned til Frantzes Bud. Denne har selv at disponere over 5200rd., saa at han af egne Midler kan betale 4000rd paa Kiøbesummen. Jeg har forsikkert mig at kunne skaffe ham en tredje Prioritet af 4000. Der skal aarligen afbetales 500 rd., men da Frantz er ugift og uforlovet³ og i de senere Aar er bleven endog overdreven sparsommelig, vil han, der vil være sin egen Provisor ei bruge 300rd for sin Person, og jeg har saaledes det Haab at det skal gaee ham godt. I alt Fald resicerer han sit eget, da Apotheket dog er kjøbt saa godt at der kun kan tabes i det allerværste 2 a 3000 rd. derpaa, jeg har foreholdt ham denne dog altid mulige Ulykke, men han har saa endeligen villet; og jeg kan da ei fortænke ham, i at han er kied af at tiene nu da han er i sit 29de Aar, og seer sine Sødskende forsørgede. – Hans Principaler erkiende ham som en ganske særdeles duelig Pharmaceut. –

Her i Stænderforsamlingen har jeg saameget at giøre at uagtet jeg har renonceret paa alle Aftenselskaber, selv den Kongl. Soirée, kan jeg dog ei overkomme alt det som i Øieblikket ligger paa mig. Jeg er Referent for de 3 Udkast der høre til Tyvslovgivningen⁴ ligeledes for de 4 Udkast, som høre til Cassesagen⁵, og Medlem i Committeeerne [for de van]skeligste Petitioner, om Sognebaandets Løsning⁶, Stændernes Forening⁷ [. . . i] hvilke ingen Formand endnu er valgt, og derved bliver det ikke. –

Iøvrigt erfarer du alt af Stændertidenden og Kiøbenhavnsposten. Der er mindre Liv og Friskhed i Forsamlingen denne end forrige Gang, som naturligt er. Ussing⁸ dominerer ei i Tale, og har ved at forelægge Forenings og Finantssagen egentligen slet ikke talt, men blot refe-

¹ Apoteker Johan Vilhelm Neergaard (1810–80). Han udvandrede kort efter til New York (Danmarks Apotekere II 401).

² Vel Skrivefejl for „enten“.

³ G. 25.8.1840 m. Elise Jørgine Jensen Harder (1818–71).

⁴ Roskilde Stændertidende 1838 I sp. 71–72; II p. 2334–2589.

⁵ Stds. I sp. 81–82; II sp. 1618–1949.

⁶ Stds. I p. 265–70; II sp. 1137–1245.

⁷ Stds. I p. 271–88; II sp. 1950–2086.

⁸ Daværende Overretsassessor, senere Konferensraad og Generalprokurør Tage Algreen Ussing (1797–1872).

reret s[ig] til den jy[dske] Stændertidende. Men der finder de samme Spaltninger Sted som forrige Gang, idet [U]ssing og [. . .] har hver en complet Samling af Kiødhoveder over hvilke de disponerer; og der er noget saa kiedsommeligt i at giøre Arbeidet for dem, og dog lade dem spille Herrerne, at man kan blive meget tilbøielig til at trække sig tilbage naar man ei havde den forfængelige Tanke, at man dog kan gavne sit Fædreland ved sit Arbeide. –

Fra hele Familien i hvilken alt er ved det Gamle, hilses du kierligst

Din hengivne

P. Bang.

P.S. Jeg skal i Terminen denne Gang og fremdeles hæve Renter af Obligationen som du har havt den Godhed – hvilken jeg taknemmelig paaskønner – at sende mig, og levere Wilhelm den hvis du ei anderledes disponerer over den, men det vil være vanskeligt at have nogen aparte Renteafskrivning paa den. –

S.T. Hr, Stiftamtmand Greve Sponneck

R. af Dbg.

11.

Brev fra P. G. Bang til Grev W. C. E. Sponneck.

Kiære Wilhelm.

Først i Dag modtog jeg et Brev fra Din Fader om, at han med næste Post vilde sende mig 400rd r.S., hvorfor jeg skulde kiøbe dig en Vexel paa 1000 Francs, hvortil han føier den Anmodning, at jeg vilde skynde mig, da du trængte til Pengene. – Derfor har jeg lagt Beløbet ud og været saa heldig endnu i Dag at faae indlagte Vexel og ei blot 1000 men 1100 Franc for de forventede 400rd r.S., saa at du vel kan være nogenledes tilfreds med mig som Commissionair. Derimod har du Ret, til at beklage dig over, at jeg ei har besvaret dit sidste kiære Brev. Men jeg har havt overordentligen meget at giøre, og vilde vente til jeg igien skulde sende en Vexel til dig men nu kom Ordren saa brat, og det paa en Tirsdag hvor jeg har allermindst Tid. – I vore store Banksager her har jeg faaet alt, som jeg vilde have det, til stor Ærgrelse for Kiøbenhavnsposten, og der er nu Udsigt til et mindeligt Arrangement [im]jellem¹ Finantserne og Banken². Derimod

¹ Som Følge af Seglets Fraklipning mangler der noget i de følgende Linier.

² Der sigtes her til den saakaldte Tolvmillionsag, der afsluttedes i 1838, og som

blev Kongen meget vred, fordi Skriftcommitteen [i T]rykkefrihedsselskabet sagde ham den Sandhed, at hans Folk ventede at blive regeret efter [Loven?], ei efter hemmelige Resolutioner; Mig kan dette være ligegyldigt, thi jeg er Gudske Lov [i] en af Regieringen uafhængig Stilling, og desuden indseer vor Skikkelige Konge tilsidst nok selv, at han havde taget Feil ved ei at lade den iøvrigt saa ubetydelige Resolution, som meget vel kunde begrundes, bekiendtgøre til Efterlevelse for sine Undersaatter¹. Det udførligere om disse Sager

drejede sig om Forstaelsen af en Bestemmelse i § 6 i Nationalbankens Oktroi af 4/7 1818, hvorefter Banken havde Ret til $\frac{5}{6}$ af de $6\frac{1}{2}\%$ aarlig Rente, der svaredes af Bankhæftelsen, saalænge indtil alle kurserende Rigsbanksedler derved kunde blive inddragne. – Se om den nærmere Ordning af Mellemværendet kgl. aabent Brev af 4/12 1838.

¹ I Folkebladet Nr. 60 for 9/3 1838 findes en ledende Artikel, undertegnet „Skriftcommitteen“, hvori der ankes over, at der er lagt Beslag paa et Numer af „Kjøbenhavnsposten“, fordi det havde indeholdt en Meddelelse, som iflg. en kgl. Resolution, der ikke var bekendtgjort, ikke maatte optages. I Selskabets Repræsentantskabsmøde den 23/4 1838 behandlede et Forslag fra Orla Lehmann om, at Repræsentantskabet skulde takke Komiteen for Artiklen. Da en Række Talere – bl. a. af Pietetshensyn overfor Kongen – udtalte sig herimod, tog han sit Forslag tilbage. Derimod vedtoges det at indrykke en Meddelelse i Folkebladet om, at Forslaget var stillet, men atter taget tilbage, da flere havde ytret, at de ansaa Forslaget for overflødig og muligen endog skadeligt for Selskabet. Dog bemærkedes det udtrykkeligt, at ingen af de tilstedeværende Repræsentanter havde under Diskussionen „yttret nogen fra bemeldte Artikel afvigende Anskuelse“. (Selskabets Forhandlingsprotokol for 1837–44 findes i R.A. blandt „Private Institutioner“).

Den „hemmelige Resolution“, der findes in originali i Indlæg til Danske Cancellis 2. Dep. Brevbog for 1838 $\frac{\text{Brev Nr. 642,}}{\text{J. Nr. N. 596}}$ er saalydende:

„Det er Vor Villie, at Cancelliet paalægger de tvende Censorer, Justitsraad Raadmand Münster og Politiasessor Reiersen nøie at paase og holde over, at der i de offentlige Blade ikke mere indrykkes noget om Kammerherre, Oberst v. Römeling, Ridder og Dannebrogsmænd, hans Sag, samt om det 1ste Liv Regiment til Fods.

Dette tilkjendegive Vi allernaadigst herved til allerunderdanigst Efterretning.

Kjøbenhavn den 14de Februar 1838.

(sign) Frederik R.

Til

Vort danske Cancelli.“

I Kjøbenhavnsposten Nr. 65 for 16/2 1838 findes en Bemærkning om, at „Løjtnant Mathiesen i Anledning af den af os tidligere omtalte Sag ifølge en af Hs. Maj. Kongen approberet Krigsretsdøm er bleven hensat i Fæstnings Arrest af 2den Grad i 3 Maaneder paa Citadellet Frederikshavn.“

Dette gav Anledning til, at Bladet beslaglagdes. Herover besværede Redaktør

har jeg skrevet i et langt Brev til din Fader paa 4 tætte Sider, som jeg netop sluttede, da jeg fik Ordren om Vexlen til dig. – Ønsker du speciell Underretning om disse Sager, sender han dig vist gierne et Uddrag. – Vor Sorg over Bedstemoders¹ Død er nu mildnet, og alt kommer efterhaanden igien i den gamle Gænge. Stine er kun svag og overstrabaseret af Flytningen. Ellers har Familien det ret vel med Undtagelse af min Fod, som jeg forstuvede ved et Fejltrin den 7. Marts, da Nanna havde Børnebal, og som holdt mig inde i 4 Uger, saa at jeg endnu i forrige Uge maatte kiøre op til de store Bankforsamlinger. Jeg maa gaae med Bind, og det kan vare længe inden den faaer sin fulde Førlighed igien. – Her havde vi endnu i Nat et Par Graders Kulde, Farvandene mellem Øerne og i Østersøen ere opfyldte med Driviis, saa at Dampskibet endnu ei kand tænke paa at gaae til Kiel ell. Lübek. – Hos Eder har I rimeligvis fuld Sommer. –

Seer du nogen, som kiender mig i Paris, saa bring dem en Hilsen fra

Din hengivne Ven og Fætter²

Kbh. d. 10. April 1838.

P. Bang.

Gjødvad sig, men fik Svar gennem flg. Skr. af 27/2 1838 fra Kancelliet til Censoren Politiretssassessor Reiersen:

„I Anledning af en fra Redacturen af Bladet Kjøbenhavnsposten, Cand. juris Gjødvad indkommen Skrivelse, hvori han henstiller, om Beslaget paa det for Fredagen den 16. dennes bestemte N^o. af bemeldte Blad maa hæves eller ved Domstolen bør forfølges, skulde man tjenstligst anmode Dem om at tilkjendegive ham, at da Forbudet imod Udgivelsen af det omhandlede N^o. af Kjøbenhavnsposten er grundet derpaa, at samme indeholdt en Meddelelse, som ifølge allerhøieste Resolution ikke matte optages, hvilket Hr. Politiretssassessoren ogsaa efter Deres Skrivelse af 14 ds. mundtlig har meddeelt Udgifveren Secretair Liunge, vil der i Sagen intet videre kunne være at foretage.“ (D.K. 2. Dept. Brevbog 1838 Nr. 598).

Om selve Sagen mellem Rømeling og Mathiesen findes en indgaaende og meget fornøjelig Skildring hos Stilling: „Danske Livregiment til Fods. 1. Bataillon 1763–1913“ S. 141 ff.

¹ Bangs Svigermoder, Fru Fribert, døde 20/3 1838.

² Ogsaa Bang selv var i Familie med Grevinde Sponneck idet hans Farfars Mor var hendes Mormor (Ulrikke Eleonore Schwane g. 1° Niels Chr. Bang, 2° Jac. Hansen, begge Kammerraader og Godsforvaltere).